

توبه حقیقی چیست؟/ چه توبه ای پذیرفته نمی شود؟

انسان با توبه حقیقی به راه درست بازمی گردد، اما توبه در حالت احتضار و اضطراب که معمولاً با انقلاب درونی همراه نیست بعید است مورد پذیرش قرار بگیرد.

انسان با توبه حقیقی به راه درست بازمی گردد، اما توبه در حالت احتضار و اضطراب که معمولاً با انقلاب درونی همراه نیست بعید است مورد پذیرش قرار بگیرد.

توبه چه وقت از انسان قبول می شود، وقت توبه چه موقع است؟ یعنی تا چه وقت انسان مهلت توبه دارد؟ انسان تا در این دنیا هست و رشته حیاتش باقی است و تا وقتی که مرگ مستقیماً به او روی نیاورده است، مهلت برای توبه کردن دارد. تنها در وقتی که انسان در چنگال مرگ گرفتار است و هیچ امیدی به نجات ندارد توبه مورد قبول واقع نمی شود، آن ساعات و لحظات آخر که انسان مرگ را و جهان دیگر را معاینه می کند، به چشم می بیند، در عین اینکه هنوز زنده است، دنیای دیگر را در مقابل خود حاضر می بیند. قبل از آن لحظه، توبه انسان قبول است ولی در آن لحظه دیگر توبه مقبول نیست، همچنان که در عالم آخرت هم توبه معنی ندارد. نه انسان در آنجا حال توبه پیدا می کند و نه فرضاً اگر بخواهد توبه کند، که قطعاً توبه واقعی نخواهد بود و فقط یک عمل ظاهری است و توبه او پذیرفته نیست.

اما چرا در این مورد این طور است؟ اما اینکه چرا توبه در لحظه معاینه قبول نیست. قرآن تصریح می کند که یعنی همین که انتقام ما را دیدند می خواهند توبه کنند و توبه شان را نمی پذیریم. در ساعتی که آن انتقام ما رسید، اظهار ایمان کردن و اظهار توبه کردن فایده ندارد، چرا؟ برای اینکه توبه تنها پشیمانی و بازگشت نیست. یعنی اگر انسان تحت هر عاملی فقط از راه کج خود باز گردد این توبه شمرده نمی شود. توبه آن وقت است که یک انقلاب درونی در وجود انسان پیدا می شود. یعنی نیروهای شهوانی و غضبی و شیطانی انسان علیه تبهکاری های او قیام بکنند و زمام مملکت وجود انسان را در دست بگیرند. این معنای توبه است. توبه یعنی انقلاب درونی انسان، انسان وقتی به مرحله ای می رسد که احساس می کند در چنگال مرگ گرفتار است و عذاب الهی را می بیند، بدیهی است که در آنجا اظهار ایمان می کند، اما این اظهار ایمان، انقلاب مقدس درونی نیست.

قرآن در مورد فرعون می گوید: فرعون تا در دنیاست و باد دنیا به تنش می خورد فرعونی می کند، با هیچ استدلالی قانع نمی شود، هیچ نصیحت و موعظه ای را نمی پذیرد بین سحره و موسی معارضه درست می کند، خود سحره ایمان می آورند و او بیشتر طغیان می کند، در صدد کشتن موسی و قومش بر می آید، آنها را تعقیب می کند، هنگامی که در دریا غرق می شود، آب او را فرا می گیرد و خود در لحظات آخر عمر می بیند و تعیین می کند که دیگر راه نجات ندارد می گوید: نه، من دیگر به خدای موسی ایمان آوردم. اینجا دیگر قبول نمی شود. خدا چرا قبول نمی کند؟ مگر خدا بخل می ورزد؟ نه، توبه باشد قبول می کند، این، توبه نیست، توبه یعنی انقلاب مقدس درونی. این انقلاب مقدس درونی نیست.

آدمی که در قعر دریا، آب تمام اطرافش را گرفته و به هر طرف که نگاه می کند آب می بیند و در این حال اظهار توبه می کند، وجدانش منقلب نشده است، فطرتش زنده نشده است. خودش علیه خودش قیام نکرده است، بلکه حالا که خودش را مضطر و بیچاره می بیند از روی اضطراب اظهار تسلیم می کند، لهذا به او می گویند: چرا یک ساعت پیش که آزاد بودی این حرف را نزدی؟ معلوم بود که در درون تو انقلاب مقدس پیدا شده، اما حالا که این حرف را می زنی، این، انقلاب مقدس نیست، اضطراب و بیچارگی است. کدام جانی از جان های زیباست که در آن لحظه ای که گرفتار عدالت می شود اظهار پشیمانی نکند؟ ولی این پشیمانی نیست، اصلاح نیست، علامت به صلاح آمدن نیست.

اگر جانی، قبل از گرفتار شدن، خودش از درون منقلب شد و در حالی که امکان جنایت برایش بود دست از جنایت برداشت، این اسمش توبه و بازگشت واقعی است. پس علت اینکه در لحظات آخر، در حال معاینه آن دنیا، توبه انسان قبول نیست، این است که توبه نیست نه اینکه توبه هست و قبول نیست. اصلاً توبه نیست. اما اینکه چرا توبه انسان در دنیای دیگر قبول نیست. جواب این سؤال اولاً از همان جواب اول روشن شد، چون در آن دنیا هم انسان همه چیز را معاینه کرده و می بیند. در آنجا هم وقتی که ادعای توبه می کند و می گوید خدایا پشیمانم، آن اظهار پشیمانی، انقلاب مقدس درونی نیست، انقلاب آزاد نیست.

این کلام علی (ع) است: امروز روز عمل است و روز حساب نیست، دنیا محل مجازات و رسیدن به حساب نیست. نه اینکه بخواهد بگوید هیچ مکافات در دنیا نیست. بعضی از اعمال در دنیا مکافات است، و بعضی از بدبختی هایی که در دنیا به انسان می رسد، نتیجه عمل انسان است اما نه خیال کنیم که حساب هر عمل بدی را خدا در این دنیا می رسد و نه خیال کنیم که هر حالت بدی که انسان پیدا می کند، در نتیجه یک عمل گذشته او است، این جور نیست.

از فرصت‌ها باید استفاده کنیم از آن کسانی نباشیم که توبه را تأخیر می‌اندازند به حساب اینکه وقت باقی است. سوره نسا آیه 120 می‌فرماید: این وعده‌ها که دیدنی شود، هنوز از عمر ما خیلی باقی است هنوز یک گل از صد گل باز نشده است، وعده‌های شیطانی است فریب‌های نفس اماره است که انسان نباید توبه را به تأخیر بیندازد.